

טומאה וטהרה לפי כת מדבר יהודה

מאת ברוך שרביט

הדין בטומאה וטהרה תופס מקום נכבד ביותר בכתבי כת מדבר יהודה. עניין זה נדון בכל אחד מכתבי הכת, העוסק בהלכות ותקנות. ההתייחסות לנושא זה היא מפורטת ומקיפה יותר מכל התייחסות הלכתית אחרת, הנמצאת בכתבי הכת. יש לציין, שבתקופת בית שני "פרצה טהרה בישראל"¹. וויס אומר², כי בימי החשמונאים ראו בשמירת הטהרה מעין חומת ברזל, המפרידה בין ישראל לגויים. ההתעסקות בדיני טומאה וטהרה היתה חשובה בעיני חכמים גם בתקופות אחרות, כפי שמעידה העובדה, שסדר טהרות הוא הגדול שבששת סדרי משנה, וכפי שמראה אמרת ראב"ע לר' עקיבא: "מה לך אצל אגדה כלך מדברותיך ולך אצל נגעים ואהלות"³. ההתעסקות הנרחבת בטומאה וטהרה מובנת לאור ההזרה שמוזהרה התורה שיש להיטהר לפני האל⁴, ולאור הדעה, שהיתה רווחת בקרב חכמים, האומרת: "נקיות מביאה לידי פרישות, פרישות מביאה לידי טהרה, טהרה מביאה לידי חסידות וכיו"⁵. בעבודה זו נברר מה היו הדעות והמניעים של כת מדבר יהודה, שהביאו להחשבה הרבה שהיא החשיבה את עניין טומאה וטהרה, ומה היו חידושיה בתחום זה. לצורך בירורים אלה נדון תחילה בדברי הכת על טומאה וטהרה, המצויים בכל אחד מכתביה, העוסקים בנושא זה.

במגילת ברית דמשק נזכרים הפרטים הבאים בעניין טומאה וטהרה: טימוא המקדש⁶ יכול להיגרם ע"י שכיבת אדם עם אשה, הרואה את דם זובה⁷, וע"י נישואי אדם עם בת אחיו או עם בת אחותו⁸.

- 1 שבת יג, ע"א. 2 ראה ספרו: דור דור ודורשיו, וילנה, תרע"א, עמ' 103.
3 חגיגה יד, ע"א. 4 ראה ויקרא ט"ז, ל; י"א, מד; במדבר ה', ג; ל"ה, לד.
5 עבודה זרה כ, ע"ב. ראוי בעניין זה לציין שבעל "החנוך" אומר: "אפשר שהטומאה תויק אל הנפש וכו'" (מצוה קנ"ב).

6 ראה ברית דמשק 4, 15—19. טמוא המקדש הוא, לדעת מחבר ברית דמשק, אחד משלוש המצודות, שפרש בליעל לרגלי ישראל. ייתכן, שבעל ברית דמשק מזכיר את הזנות, את ההון ואת טמוא המקדש כשלוש המצודות, משום שחטאים אלה היו נפוצים בזמנו, ואולי גם מטבה זו הוא הזכיר את אותם מקרים ספציפיים שבשלושת החטאים הנ"ל. מעניין שגם בעל צוואות השבטים מדגיש במיוחד את הזנות (ראה צוואת ראובן ה, ה; ו, א; צוואת שמעון ה, ג ועוד), ואת החטא בהון (ראה צוואת לוי יד, ו; צוואת יששכר ו, א ועוד). בעל ספר צוואות השבטים רואה אף הוא את הזנות ואת ההון כחטאים הקשורים בבליעל (ראה, למשל, צוואת ראובן ד, ו—יא). יש להדגיש, שבעל ברית דמשק הוסיף את החטא של טמוא המקדש, בו הרחיב את הדיבור יותר מאשר ביתר החטאים.

- 7 ראה ברית דמשק 5, 7. וראה ויקרא ט"ו, יט.
8 ראה ברית דמשק 5, 8. איסור זה הוא חידוש של בעל ברית דמשק.

טמוא "רוח קדשיהם" נגרים ע"י גידוף חוקי הברית⁹.
 יש להינזר "מהון הרשעה הטמא". הוא ההון, שנלקח-שלא כדין מאוצר המקדש ומכסף, שהוא חרם לאלהים¹⁰.
 החוטא יובדל מן הטהרה¹¹.
 אין להיטהר במים מלוכלכים ולא במים שבכלי ולא במים שנקו בבקיע שבקרקע או שבסלע¹². מים אלה נטמאים אם נוגע בהם אדם טמא¹³.
 אין לשלוח בידי איש טמא עולה, מנחה ולבונה, כי עי"כ ייטמא המזבח¹⁴.
 אדם, שבגדיו אינם נקיים, אל יבוא ל"בית השתחוות אל", כי הוא יגרום להשבתת העבודה¹⁵.

9 ראה שם 5, 11—13. לדעת הכת, לשון חולין ולשון גערה פוגעים גם בקדושת השבת (ראה ברית דמשק 10, 17—18; 11, 12). יש להעיר, שיוסף בן מתתיהו מספר, כי בשעת הסעודה של האסיים "אין קול וצוחה מחלל את הדממה" (מלחמות היהודים ב, ח, ה).

10 ראה ברית דמשק 6, 15—16. הביטוי, "הון הרשעה הטמא" רומז לדעה, הנוכרת בסרך היחד, שהחטאים מוסריים גורמים לטומאה. נושא הטומאה מודגש גם בקטע הדין בחובות, המוטלים על המצטרף לכת (ברית דמשק 6, 7—8), בו מספר ההוראות הקשורות בטומאה גדול מכל מספר של הוראות בנושא אחר.

11 ראה שם 9, 21. ביטוי זה מציין את הרחקת החוטא מקרב העדה. מושג זה חוזר ונשנה בסרך היחד בפרשת העונשים (6, 24—7, 25). הוא רומז לרעיון, שחטא גורם לטומאה. לדעת הכת, יש להרחיק מקרבה כל גורם טמא, הואיל והיא בבחינת "בית תורה" (ברית דמשק 10, 20) ו"בית קודש" (סרך היחד 8, 5—6, ועוד).

12 ראה שם 10, 10—13. שכן, אין טמא יכול להטהר אלא במקוה מים שיש בו ארבעים סאה (משנה מקוואות ב, א). יש להעיר, כי בחורבות קומראן נמצאו שרידים של מקוואות רבים. כמה חוקרים סוברים, שהם היו לצורך טהרה (ראה R. de Vaux, *Archaeology and the Dead Sea Scrolls*, Oxford University Press, 1973, pp. 131—132). בקשר לטבילה יש לציין, כי בעל איגרת אריסטיאס מספר, כי שבעים ושניים הזקנים שחרגמו את התורה ליוונית היו, כמנהגם של ישראל, רוחצים את ידיהם בים ומתפללים. אלון אומר, כי בימי בית שני היו שנהגו להיטהר לתפילה על-ידי רחיצת ידיים, והיו שהחמירו וטבלו את כל הגוף (ראה ספרו: מחקרים בחולדות ישראל, הוצאת הקבוץ המאוחד, תשכ"ז, עמ' 156). מדברי יוסף בן מתתיהו על האסיים ניתן ללמוד, כי הם החמירו יותר מאחרים בעניין הטבילה, שהרי הם נהגו לטבול לפני הסעודה ותפילה ולאחר שעשו את צרכיהם, וכן הם טבלו את גופם, כאשר בוגרים נגעו בצעירים מהם (ראה מלחמות היהודים ב, ח, ה, ט, י).

13 ראה ברית דמשק 10, 13. ונמצא במקוואות א, א: "מי גבאים שטה טמא ושטה טהור טמא".

14 ראה ברית דמשק 11, 18—20. הכותב מתבסס על משלי ט"ו, ח. ושוב נמצא בדברי בעל ברית דמשק קשר בין טומאה לחטא.

15 ראה ברית דמשק 11, 21—23. בורוס סובר, שהמדובר בהפסקת התפילה ביום השבת (ראה ספרו: *Les Manuscrits de la mer morte*, par M. Glotz et M.T. Franck, Robert Laffont, 1956, pp. 112—113). יש להעיר, כי בהלכות שבת שבברית דמשק נאמר, שאדם לא ילבש ביום השבת בגדים צואים (11, 3—4). יוסף בן מתתיהו מספר, שהאסיים הקפידו על לבוש נקי בעת התפילה, הם רחצו את בשרם לפני הסעודה והתפילה ולבשו בגדי קודש, אותם הם הסירו לאחר הסעודה והתפילה ושבו לעשות את מלאכתם (ראה ספרו: מלחמות היהודים ב, ח, ה).

[3]

טומאה וטהרה לפי כת מדבר יהודה

אל ישכב איש עם אשה בעיר המקדש, כי בכך הוא יגרום לטומאת העיר¹⁶.
 אדם אל יטמא את נפשו באכילת חיה ורמש אסורים¹⁷.
 טמאים הם העצים, האבנים והעפר, שנטמאו בטומאת אדם, וכן טמאים המסמר
 והיתד, המצויים בכותל של בית בו מוטל מת¹⁸.
 בעל נגע יוסגר ע"י הכהן¹⁹.

העיון בדברים הנ"ל מראה, כי בעל מגילת ברית דמשק התייחס בדבריו על הטומאה
 לשני סוגי הטומאה הקיימים: "טומאת הקדושות", הנגרמת ע"י אכילת מאכלים
 אסורים וטמאים, ו"טומאת הגויות" (טומאת הגוף)²⁰. ביחס לסוג השני הזכיר מחבר
 המגילה מטומאת המין, מטומאת המתים ומטומאת הנגעים, הם שלושת התחומים
 הקיימים בסוג זה. יוצא, שבדבריו הקצרים על הטומאה הקיף מחבר המגילה את כל
 הסעיפים שבטומאה. יש לציין, כי עיקר דבריו בנושא זה נסכו על הטומאה הפולחנית
 ומקצת דבריו התייחסו לטומאה המוסרית.

החידושים של מגילת ברית דמשק בעניין טומאה הם האיסור לבוא במגע מיני עם
 אשה בעיר המקדש, והאיסור להינשא לבת אח או לבת אחות. יתר הפרטים, העוסקים
 בענייני טומאה, שהזכיר מחבר המגילה באו בחלקם להבליט את החשיבות שיחסה כת
 מדבר יהודה לנושא הטהרה, ובחלקם באו להדגיש עניין ספציפי הקשור בטומאה,
 החשוב בעיני הכת.

הדברים, הנזכרים בסרך היחד ביחס לטומאה וטהרה, שונים באופיים
 מאלה הנזכרים בברית דמשק. בסרך היחד מדובר בעיקר על טהרה מוסרית ומעט מאוד
 מדובר על טהרה פולחנית, ואילו בברית דמשק דובר בעיקר בטומאה פולחנית. בעל
 סרך היחד בדיונו בטומאה וטהרה מתמקד במספר קטן של נושאים בהם הוא דן
 בהרחבה, בשעה שבעל ברית דמשק מתייחס לקשת רחבה של נושאים הקשורים
 בטומאה וטהרה, ומדבר בקיצור נמרץ על כל אחד מהם.

הדעה העיקרית של סרך היחד בעניין טומאה וטהרה מציינת שהטומאה קשורה
 בחטא. הנתון למרות רוח האמת הוא טהור ו"מתעב כול גלולי נדה", והנתון לשלטון
 רוח עולה הולך ב"דרכי נדה"²¹.

16 ראה שם 12, 2. 1. במגילת המקדש נאמר, כי אדם ששכב עם אשתו לא יבוא אל "כול עיר
 המקדש" (מה, 11). נראה, שהיסוד לאיסור זה הוא הנאמר בשמות י"ט, י—טו. ראוי להזכיר, כי בספר
 יובלים נמצא איסור לשכב עם אשה ביום השבת (ג, ח).

17 ראה שם 12, 11—12. יוסף בן מתתיהו מספר שהאסיים, המוזהים ע"י רוב החוקרים כאנשי כת
 מדבר יהודה, עמדו בניסיון והעדיפו למות מאשר לציית לבקשת מעניהם "לטמא את בשרם בדבר אשר
 לא יאכל" (מלחמות היהודים ב, ח, י).

18 ראה ברית דמשק 12, 15—18. וראה מגילת המקדש מט, 5—7.

19 ראה ברית דמשק 13, 4—7. פיסקה זו, הדנה בעניין הנגע, באה בעיקרה לציין שגם אם מדובר
 בכוהן פחי, שהמבקר נאלץ ללמדו, יהיה זה הכוהן אשר יסגיר את בעל הנגע, כי כן ציוותה התורה.

20 ראה ד.צ. הופמן, ספר ויקרא, מוסד הרב קוק תשי"ג, כרך א, עמ' רי"ב, רי"ט.

יש לציין, כי גם במקרא נזכר קשר בין טומאה וחטא²². ליכט סובר²³, כי הקשר מהותי. נראה, שאחד הגורמים לדעת הכת בדבר הקשר ההדוק שבין החטא לטומאה הוא הכתוב במקרא, שהרי נאמר במקרא שהחטאים הכבדים, עבודת אלילים וזנות, מטילים טומאה בחוטא²⁴, אלא שהכת הרחיבה תפיסה זו באומרה שכל חטא גורם לטומאה. פעלה כאן, כנראה, גם הדעה שהחטא גורם לטומאה מוסרית הטעונה טהרה, כשם שהגורם הטמא מבחינה פולחנית מביא לטומאה, שיש לטהרה במים. לאור זאת מובן הנאמר בכתבי הכת על טהרה באמצעות הרוח: "ולטהרו ברוח קודש מכול עלילות רשעה ויז עליו רוח אמת כמי נדה מכול תועבות שקר והתגולל ברות נדה"²⁵. הכת מדגישה, שטהרה לא תיתכן בלעדי הצטרפות לכת ובלעדי ציות לצויה²⁶ וכן היא אומרת, שהטבילה במים לא תטהר את הטמא כל עוד הוא לא טוהר מטומאתו המוסרית: "אל יבוא במים לגעת בטהרת אנשי הקודש כיא לוא יטהרו כי אם שבו מרעתם כיא טמא בכול עוברי דברו"²⁷.

ההשלכה המעשית של הדעה היסודית של הכת, שחטא גורם לטומאה, היתה הדרישה להיבדל מחוטא. המצטרף לכת נדרש "להבדל מכול אנשי העול ההולכים בדרך הרשעה"²⁸. ההבדלות של הכת מסביבתה והליכתה למדבר באה אף היא גם מסיבה זו²⁹.

21 ראה סרך היחד 4, 5—6; 4, 5; 10, 19—20; 7, 2—3; 8, 17—18; 11, 15. קשר בין חטא לטומאה נשמע, כפי שראינו לעיל, גם בכרית דמשק ראה, למשל, 9, 21. והוא מצוי גם בהודיות ראה, למשל, 3, 21. והוא נמצא גם בספר יובלים ראה, למשל, כ"א, כא. והוא נזכר גם בכרית החדשה ראה, למשל, מתי 15, 11—20. בקטע זה נאמר, כי ישו לא דקדק במצות נטילת ידיים, כפי שהוא הקפיד על אי עשיית חטא, המטמאת את האדם. אנשי כת מדבר יהודה הקפידו שלא לחטוא והקפידו, כפי שראינו לעיל, על רחצה.

22 ראה, למשל, ויקרא ט"ז, ל; ירמיה ל"ג, ח; יחזקאל ל"ו, כח.

23 ראה ספרו: מגילת הסרכים, מוסד ביאליק, תשכ"ה, עמ' 76.

24 ראה בראשית ל"ד, יג, כז; ויקרא י"ח, כד, ל; דברים כ"ד, ד; ירמיה ב', ז ועוד.

25 סרך היחד 4, 21—22. וראה הודיות (ליכט) 16, 12; קטע 2, 13—14. יש לציין, כי יוחנן המטביל אומר: "הן אנכי טובל אתכם במים לחשובה והבא אחרי חזק ממני אשר קטנתי משאת נעליו והוא יטבל אתכם ברוח הקדש ובאש" (מתי 3, 11).

26 ראה סרך היחד 3, 6—8.

27 ראה שם 5, 13—14; 3, 4—6. לאור זאת מובן משום מה אנשי הכת כינו את עצמם בשם "שבי פשע" (ראה הודיות 2, 9; 6, 6; סרך היחד 10, 20; ברית דמשק 2, 5). גם יוחנן המטביל דרש מהבאים לטבול שתחילה ישו בו מדרכם הרעה (ראה לוקס 3, 7—14). יוסף בן מתתיהו מספר כי יוחנן המטביל קרא ליהודים לעשות מעשים טובים "מפני (שרק) בדרך זו הטבילה נראית ראויה להתקבל לפניו" (קדמוניות [שמחוני] יח, 117), וראה ד. פלוסר, יוחנן המטביל וכת מדבר יהודה, יהדות ומקורות הנצרות, ספרית הפועלים תשל"ט.

28 סרך היחד 5, 10—11. ראה גם 1, 8; 13, 8.

29 ראה שם 8, 13. ייתכן שבהליכתם למדבר הם ביקשו גם לקיים את הנאמר בישעיה מ', ג. טלמון סובר, שהליכתם למדבר באה עקב המתיחות שהיתה בינם לבין אנשי סביבתם (ראה Scripta

[5]

טומאה וטהרה לפי כת-מדבר יהודה

הדעה, שחטא גורם לטומאה, מסבירה גם את העקרון שבשיטת העונשים של הכת, הקובע את אורך פרק הזמן, שהחוטא מובדל מ"טהרת הרבים", לפי חומרת החטא שחטא חבר הכת³⁰.

השלב, שהמועמד להצטרפות לכת חייב לעבור, באים להכשיר אותו לחיי הטהרה שבכת, שהרי הכת רואה את עצמה כ"בית קודש"³¹. בעברו כל שלב המועמד מודרך יותר מעוונותיו, ולפיכך הוא רשאי להתקדם עוד בדרך השתלבותו בחיי הכת. בשלב הראשון נאסר על המועמד לנגע ב"טהרת הרבים", בשלב השני הוא רשאי כבר לנגע ב"טהרת הרבים", אך נאסר עליו לנגע ב"משקה הרבים", ולאחר תום השלב השני הוא נעשה חבר הכת לכל דבר, ורכושו נמסר לחלוטין לרשות הכת³².

הנאמר לעיל מורה, שקיימת זיקה בין העניינים השונים שבספר היחד, המתייחסים לטומאה וטהרה. הדעה, שחטא גורם לטומאה הוא הרעיון העיקרי, ממנו מתחייבת הדעה שטהרה פולחנית לא תביא לטהרת היחיד כל עוד הוא לא טוהר גם מבחינה מוסרית. הבדלות אנשי הכת מסביבתם, הבדלת החוטא מהעדה ושילבי ההבדלה של המצטרף לכת אף הם קשורים ברעיון שחטא גורם לטומאה.

נמצא, שהטהרה היתה גורם שהטביע את חותמו על חיי הכת. רישומו ניכר במסכת הרעיונות של הכת ובחיים החברתיים שלה³³.

ההקפדה הרבה של הכת על טומאה וטהרה סייעה, ללא ספק, לליכוד חברי הכת. ביטוי לגיבוש הכת נשמע בכינויים "יחד"³⁴ ו"בית קודש"³⁵, המופיעים בסרך היחד.

(Hierosolymitana IV, Jerusalem, pp. 166f.) פילון האלכסנדרוני אומר, כי האסיים "קובעים את דירתם ביחד בכפרים ומתרחקים מן הערים בגלל מעשי העול המיוחדים לשליטי העיר, ומתוך פחד פן חדק גם בנפשם המחלה הממארת הקשה אשר לבני סביבתם, כדרך האויר הנשחת והנפסד" (על חרות הצדיק, בתרגומו של מ' שטיין, פרק שנים-עשר).

30 ראה סרך היחד 6, 24—7, 25. 31 ראה שם 8, 5—6.

32 ראה שם 5, 7—22, 6, 14—23. וראה דבריו של יוסף בן מתתיהו על קבלת מועמד לכת האסיים (מלחמות היהודים [שמחוני] ב, ח, ז). הקבלה מעניינת יש בין הנאמר על קבלת מועמד לכת מדבר יהודה לנאמר על קבלת מועמד לחבורת הפרושים. המועמד להצטרפות לחבורה זו חייב לעבור שלושה שלבים, הנבדלים זה מזה בדרגת הטהרה (ראה ליכט, מגילת הסרכים, עמ' 294—299; חיים רבין, היחד החבורה והאסיים, עיונים במגילות מדבר יהודה, הוצאת החברה לחקר המקרא, עמ' 104—122). ליברמן מפנה את חשומת הלב שבכתוב על קבלת המועמד לכת מדבר יהודה ובכתוב על קבלת מועמד לחבורת הפרושים יש שימושי לשון דומים ראה S. Liberman, The Discipline in the so called Dead Sea Manual of Discipline, J.B.L. 71, 1952. ראוי לציין, שבתקופת הנצרות הקדומה חויב המתנצר לעבור תקופת הכשרה, שנמשכה שלוש שנים בהן המועמדים למדו את עיקרי הנצרות (ראה אנצקלופדיה חנוכית, כרך ד, מוסד ביאליק, עמ' 131).

33 לדעת פלוסר, חיי השתוף של חברי הכת באו כדי להבטיח שמירה יעילה על הטהרה (ראה D. Plusser, Social Message from Qumran, Journal of World History, Volume XI, no. 1—2, (1968).

34 ראה למשל, סרך היחד 5, 1. 35 ראה שם 8, 6.

יש לציין, כי בתקופת בית שני היו חכמים שתיקנו תקנות מסוימות בעניין טומאה וטהרה בעיקר בשל דאגה לאומית או כלכלית שהטרידה אותם. לדוגמה, התקנה של יוסי בן יעזר ושל יוסף בן יוחנן בדבר טומאת "ארץ העמים" באה, לדעת חיים טשרנוביץ, בעיקר מטעמים לאומיים. הוא סובר³⁶, שתחילה התכוונו במושג "ארץ העמים" לאזורים בארץ-ישראל, המיושבים בנוכרים, ותיקנו תקנה זו כדי להניא את היהודים מלהתיישב בקרבם, פן ילמדו ממעשיהם, אולם בתקופת הורדוס אמרו, שמושג זה מתייחס לארצות שמחוץ לארץ-ישראל, וביקשו ע"י כך להמעיט את הבריחה מארץ-ישראל. כן התקנה של יהושע בן פרחיה, כי חטים שהובאו מאלכסנדריה הן טמאות, באה, לדעת טשרנוביץ, כדי להגן על החקלאים בארץ-ישראל שגידלו תבואה. וכן ההחמרה שהחמיר בית שמאי בידי טומאה באה, לדעתו, גם כדי להבטיח את ההתבדלות של היהודים מן הנוכרים, שלא יתבוללו היהודים בקרבם³⁷. קשה לומר, שאף כת מדבר יהודה החמירה בטומאה וטהרה גם כדי למנוע מחבריה מגע עם אנשי הסביבה שלא יושפעו מהם. הואיל והיו גורמים שונים בתחום דרך חייה ובתחום תורתה שהבטיחו את התבדלותה מאנשי הסביבה. על כל פנים מהנאמר בסרך היחד מתברר, שהתבדלות אנשי הכת מהסביבה באה בשל דעתם היסודית, שהללו חוטאים והרי חטא גורם לטומאה מוסרית, כלומר שההתבדלות של הכת הוא אמצעי לשמירת הטהרה ואין ההקפדה על הטהרה אמצעי להבטחת התבדלותה.

במגילת הודיות, כבמגילת סרך היחד, יש התייחסות רבה לדעה, שהחטא גורם לטומאה. בעל מגילת הודיות חוזר ומודה לאל על שטיהרו מעוון³⁸. ביסוד הזכרות אלו קיימת ההכרה שהאדם מטבע בריאתו הוא יצור שפל³⁹. טהרת האדם ע"י האל נתפסת ע"י המשורר כחסד אלוה⁴⁰ וכתנאי ליכולת השירה⁴¹. הוא מוסיף ואומר, כי הטהרה מעוון היא הדבר החשוב הראשון שזוכה לו המצטרף לכת: "ותביאני בעצת (בני אמתכה ותזקקני מעוון ותטהרני)"⁴². לדעתו, עדתו היא קדושה וטהורה: "ורוח (קו)דשכה הניפותה לכפר אשמה (ולטהר את בני אמתכה להיותם מש)רתים עם צבאכה"⁴³.

36 ראה ספרו: תולדות ההלכה, חלק ד, עמ' 155—158. ייis סובר, שיוסי בן יעזר ויוסף בן יוחנן גזרו טומאה על ארץ העמים כדי למנוע פיזור יהודים בארצות הגויים. ולדעתו תיקן יהושע בן פרחיה שחטים, שהובאו מאלכסנדריה, הן טמאות, משום התנגדותו לבית חוניו שבמצרים, ונמצא ע"י תקנה זו שהמנחות שהוקרכו במקדש חוניו הן טמאות (ראה ספרו: דור דור ודורשיו, וילנה תרע"א, עמ' 99, 125).

37 ראה שם עמ' 312—314.

38 ראה הודיות (ליכט) 1, 32; 3, 21; 5, 6.

39 ראה שם 1, 21—23; 3, 24; 10, 3—4; ועוד. 40 ראה שם 14, 24.

41 ראה שם 1, 32—33; 3, 21—23. בחכמת שלמה א, ד נאמר, שהתנאי לחכמה הוא היעדר חטא.

42 שם 5, 6. 43 שם קטע 2, 13—14; וראה 3, 22.

[7]

טומאה וטהרה לפי כת מדבר יהודה

במגילת הודיות ובמגילת סרך היחד הדין בטומאה וטהרה מתמקד בטהרה מהחטא, אלא שבסרך היחד נושא זה נדון בהקשריו המעשיים, ואלו בהודיות הוא נדון בהקשריו הפסיכולוגיים.

הדין בטומאה וטהרה במגילת מלחמת בני אור בבני חושך אינו נרחב. הוא מתייחס בעיקר לטומאת המת ולטהור המחנה של הלוחמים. נושאים אלה הם בתחום בירור הדינים והנהלים הקשורים במלחמה העתידה של בני אור בבני חושך, שהוא תכלית הספר.

בהקשר לטומאת מת נאמר, שהכוהנים יריעו "מרחוק ולוא יבואו אל תוך החללים להתגאל בדם טמאתם כיא קדושים המה"⁴⁴. והשבים מהקרב "יכבסו בגדיהם ורחצו מדם פגרי אשמה"⁴⁵. מחבר המגילה מזכיר בין יחידות השירותים את "מטהרי הארץ", שתפקידם הוא לקבור את החללים⁴⁶.

בעניין טוהר המחנה נאמר כי "נער זעטוט ואשה לוא יבואו למחנותם"⁴⁷ בצאתם למלחמה, ובעלי מום לא ילכו אתם למלחמה⁴⁸. קביעת "יד" לשם הטלת הצרכים⁴⁹ אף היא באה כדי לשמור על טוהר המחנה.

בני כת מדבר יהודה הקפידו על שמירת טהרת המחנה, משום שהם סברו שהמחנה שלהם הוא קדוש, "כי מלאכי קודש עם צבאותם יחד"⁵⁰.

מתברר מהנאמר לעיל, שבדברי מחבר המגילה בעניין טומאה וטהרה אין משום

44 מלחמת בני אור בבני חושך 9, 7. כן נמצא בספר ויקרא כ"א, א—ו איסור על הכוהנים להיטמא במת. בספר מקבים א, ה, סז (כהנא) מסופר, כי "ביום ההוא נפלו כהנים במלחמה בחפצם לעשות גבורות בצאתם למלחמה באולתם".

45 שם 14, 2—3. כן מצוה אלעזר הכהן את אנשי הצבא, הבאים ממלחמה, לכבס את בגדיהם בטרם בואם למחנה (ראה במדבר ל"א, כא).

46 ראה שם 1, 7—2. ביחזקאל ל"ט, יב נאמר, שבית ישראל במלחמת גוג קברו את החללים כדי לטהר את הארץ.

47 שם 7, 3—4 ידן אומר בעניין זה, כי מהכתוב בספר במדבר א', ב—ג למדו אנשי הכת מכלל הן לאו, וזאת מתוך נטייתם להחמיר בעניין טומאה וטהרה ראה ספרו: מלחמת בני אור בבני חושך, מוסד ביאליק, 1957, עמ' 66. בקשר לכך יש להזכיר, שיוסף בן מתתיהו דברו על האסיים מספר, כי הזקנים נהגו לטבל את בשרם לאחר שנגעו בצעירים מהם (ראה מלחמות היהודים ב, ה, י).

48 ראה שם 7, 4—5. בסרך העדה נאמר שבעלי מום לא יבואו בתוך העדה "כי מלאכי קדש (בעצתם) (2, 6—9). ליכט סובר, שיש כאן הרחבת האיסור: "לא יבוא פצוע דכה וכרות שפכה בקהל ה" (דברים מ"ג, ב). (ראה ספרו: מגלת הסרכים עמ' 144). כברית דמשק נאמר, מי משוגע לא יבוא בקהל (15, 11—17). ובתורה נמצא איסור על כוהן בעל מום לשרת בקדש (ראה ויקרא כ"א, יז—כג).

49 ראה שם 7, 6—7. ולא חידש בעניין זה כעל מגילת בני אור על הנאמר בספר דברים כ"ג יג. אלא שהוא ציין מהו המרחק שצריך להיות בין ה"יד" למחנה. יש להעיר, שיוסף בן מתתיהו מספר, שהאסיים היו עושים את צרכיהם בחור באדמה, שחפרו ביחד במקום שומם ולאחר הטלת צרכיהם כסוהו בעפר ורחצו אח בשרם במים (ראה מלחמות היהודים ב, ה, ט).

50 שם 7, 6. ראה גם סרך העדה 2, 8—9. וראה דברים כ"ג, טו.

[8]

ברוך שרביט

חידוש עקרוני לגבי הכתוב במקרא, הוא אך החמיר יותר באיסור שהטיל על ילדים ועל נשים להיכנס למחנה, ובאיסור כניסת בעלי מום למחנה הוא הרחיב את האיסור, הנזכר בתורה, על ביאת כרות שפכה בקהל השם.

ההלכות בעניין טומאה וטהרה שבמגילת המקדש מתרכזות בעיקר בשמירת טהרת המקדש, בשמירת טהרת עיר המקדש ובשמירת טהרת יתר הערים⁵¹. כעל המגילה מציין תחילה את האנשים הבאים, שנאסר עליהם לבוא אל המקדש ואל עיר המקדש:

אדם, שהיה לו מקרה לילה, לא יבוא אל "כול המקדש"⁵². יש להעיר, כי קביעה זו אינה תואמת את ההלכה, שאסרה עליו את הכניסה רק לחלק מתחום המקדש. איש ששכב עם אשתו לא יבוא אל עיר המקדש⁵³. במקרה זה הרחיבה הכת את איסור כניסתו לכל תחומי עיר המקדש.

עוור וכל בעל מום אחר לא יכנס לעיר המקדש⁵⁴. יש לציין, שהתורה אסרה על כוהן בעל מום לשרת במקדש. הכת החילה איסור זה על כלל בעלי מום שבבני ישראל ואסרה את כניסתם לכל תחומי עיר המקדש.

זב לא יבוא לעיר המקדש ולא ליתר הערים⁵⁵. לפי חז"ל, הזב אינו רשאי להיכנס למחנה לווייה בלבד, כלומר לתחומי הר הבית.

מצורע לא יכנס לכל עיר שהיא⁵⁶, כן קבעו חז"ל. הכת ציינה, שיש לקבע "יד" להטלת הצרכים במרחק שלושת אלפים אמה מעיר המקדש⁵⁷, אין תקנה כזו בהלכות חז"ל.

מגילת המקדש קבעה, שיש להתקין שיפודים על קיר החצר החיצונה ועל גגות שעריה כדי למנוע חדירת עופות טמאים לתחום המקדש⁵⁸.

מחבר המגילה אומר, שלצורך שמירת טהרת המקדש ועיר המקדש יש לאסור הבאת אוכל ומשקה בעורות של בהמות שנובחו מחוץ לבית המקדש⁵⁹. הלכה זו נוגדת את ההלכה של חז"ל, המתירה להביא לעיר המקדש שמן, יין ומאכלים בעורות של בהמות שלא נובחו בעיר המקדש.

51 במסגרת עבודה זו לא יובא דיון מפורט בהלכות אלו. דיון כזה נמצא בספרו של דיין, מגילת המקדש, הוצאת החברה לחקירת ארץ ישראל, ירושלים, תשל"ז, כרך א, עמ' 215—263. אנו נסקור על יסוד דברי דיין את המייחד את הלכות טומאה וטהרה שבמגילת המקדש לשם השלמת בירור דברי הכת על טומאה וטהרה. בער מציין, שגם ביוון נהגו להקדיש ערים מסוימות ולהטיל על תושביהן חומרות יתרות (ראה ספרו: ישראל בעמים, עמ' 74).

52 ראה מגילת המקדש מה, 7—10. 53 ראה שם מה, 11—12; וראה ברית דמשק, 1—2.

54 ראה מגילת המקדש מה, 12—14. וראה מלחמת בני אור בבני חושך 7, 4—5; סרך העדה 2, 9—6.

55 ראה מגילת המקדש מה, 15—17. 56 ראה שם מה, 17—18.

57 ראה שם מה, 13—16, וראה גם מלחמת בני אור בבני חושך 7, 6—7.

58 ראה מגילת המקדש מה, 1—3. 59 ראה שם מה, 17—18.

[9]

טומאה וטהרה לפי כת מדבר יהודה

להבטחת שמירת הטהרה של הערים יש, לדעת מחבר המגילה, להקצות מקומות נבדלים למצורעים, לזבים, לנשים נדות ולילודות⁶⁰. בעניין זה מעיר ידן כי, לפי המקובל, ישבו נשים בימי נידתן בבתים מיוחדים. הכת החמירה יותר והרחיקה אותן לגמרי מן הערים.

קביעת בית קברות אחד משותף לכל ארבע ערים באה אף היא להבטיח שמירת הטהרה של הערים⁶¹. הלכה זו באה לדעת ידן, נגד ההלכה המתירה הקמת קברים בתחומי העיר. בעל המגילה רוצה בכך להחיל על כלל ישראל את האיסור של טומאת מת החל על הכוהן.

לדעת מחבר המגילה, אף הבית עצמו, בו מוטל המת, טמא שבעת ימים⁶², לפי חז"ל אין הבית טמא.

במגילה נאמר, כי אשה שולד מת במעיה תטמא כקבר⁶³, אין כן דעת חז"ל. ההלכה שבמגילה, לפיה עצמות, עור וצפורן מטמאים במגע בין אם הם מחוברים ובין אם הם לא מחוברים, נוגדת את דברי חז"ל⁶⁴.

הסקירה הנ"ל של הלכות טומאה וטהרה שבמגילת המקדש מורה, שיש דינים בתחום זה המשותפים למגילת המקדש ולברית דמשק: בשני המקומות נאמר שאסור לשכב עם אשה בעיר המקדש, ובשני המקומות צויין שטמא הבית עצמו בו מוטל מת. שתי המגילות הנ"ל נבדלות מיתר המגילות, שהוזכרו לעיל, בכך שהן מתיחסות בדיון בטומאה וטהרה לקשת רחבה של נושאים.

רוב ההלכות בעניין טומאה וטהרה שבמגילת המקדש אינן תואמות, כפי שראינו לעיל, את ההלכות המקובלות, ניכרת בדברי המחבר בנושא זה נימת פולמוס עם בעלי ההלכה שבזמנו⁶⁵.

ידוע לנו, שבימי בית שני היתה מחלוקת חריפה בין הפרושים והצדוקים גם בעניין טומאה וטהרה⁶⁶. הצדוקים לעגו לפרושים על שהקפידו יתר על המידה בטהרת כלים. גייגר סובר, שהמחלוקת בין הצדוקים והפרושים לא היתה בעיקרה דתית אלא מדינית וחברתית. יש לציין, שגם לישו היתה מחלוקת קשה עם הפרושים בעניין טומאה וטהרה, הוא אמר להם: "וי לכם הסופרים והפרושים החנפים כי מטהרים אתם את הכוס והקערה מתוך, ותוכן מלא גזל ופריצות. פרושי עור טהר בראשונה את תוך הכוס למען יטהר גם מחוץ"⁶⁷. ועוד הוא אומר: "אין דבר מתוך לאדם אשר יוכל לטמא אותו בכואו אל קרבו, כי אם הדברים היוצאים ממנו המה יטמאו את האדם"⁶⁸.

60 ראה שם מח, 14—17.

61 ראה שם מח, 11—14. במסכת כלים (א, ז) נאמר, שאין קוברים בערים מוקפות חומה.

62 ראה מגילת המקדש מט, 5—7. ר' ברית דמשק 12, 15—18.

63 ראה מגילת המקדש נ, 10—19. 64 ראה שם נא, 4—5.

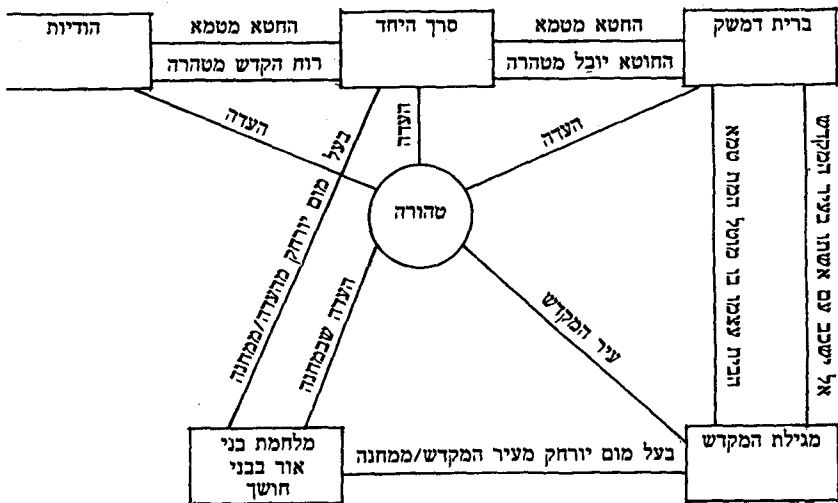
65 ראה דברי ידן במגילת המקדש, כרך א, עמ' 222, 250.

66 ראה אברהם גיגר, המקרא והרגומיו, מוסד ביאליק, תש"ט, עמ' 88—110.

67 ראה מתי 23, 25—26; לוקס 11, 39—41. 68 ראה מרקוס 7, 15; מתי 15, 11.

משתמע מדברים אלה, כי ישו החשיב ביותר את הטהרה המוסרית. בהקשר לכך יש לציין, שכת מדבר יהודה, כפי שראינו לעיל, הקפידה גם על הטהרה המוסרית וגם על הטהרה הפולחנית. לדעתה, לא ניתן להפריד ביניהן. ואילו לפי הפרושים הטהרה הפולחנית עומדת בפני עצמה.

הלכות טומאה וטהרה של כת מדבר יהודה מראות, כי נטיית הכת היתה להחמיר בתחום זה יותר משהחמירו בני תקופתם. החמרה זו מתבטאת בין השאר בכך שהכת, כפי שנאמר לעיל, החילה את איסורי טומאה וטהרה על תחום רחב יותר מכפי שמחייבת ההלכה המקובלת. גדליה אלון מציין⁶⁹, כי בימי בית שני היו שתי שיטות בקביעת הלכה בעניין טומאה וטהרה: האחת צמצמה את דיני טהרה לתחום המקדש ולגבי הכוהנים, והשנייה החילה את דיני טהרה על כל בני ישראל. ומוסיף אלון ואומר, כי הצדוקים נקטו את שיטת הצמצום והאסיים נקטו את שיטת ההרחבה. התכלית העיקרית של הלכות כת מדבר יהודה בעניין טומאה וטהרה היתה להבטיח אי פגיעה בטוהר העדה. דבר זה ניתן לראות גם מהתרשים הבא, המראה את נקודות המגע שבדברי הכת על טומאה וטהרה, המפורטים בכתביה השונים.

אנשי הכת ביקשו ללא לאות להעלות את רמת הקדושה והטהרה של העדה, וזאת הם קיוו להשיג ע"י הציות ללא פשרות לחוקיה ולתורתה וע"י המבחנים השנתיים של כל חבר ל"שכלו ותום דרכו"⁷⁰.

69 ראה ספרו מחקרים בתולדות ישראל, כרך א, הוצאת הקבוץ המאוחד, תשכ"ז, עמ' 175—176.

70 ראה סרך הייחד 5, 24.